

RUSKÉ A SLOVENSKÉ NÁZVY PRE BIELU A ČIERNU FARBU VO VZÁJOMNÝCH VZŤAHOCH

RUSSIAN AND SLOVAK COLOUR NAMES FOR WHITE AND BLACK AND THEIR RELATIONS

MARTINA ULIČNÁ

Abstract

Russian colour names *белый* and *чёрный*, in Slovak *biely* and *čierny* name the oldest color contrast that exists in the language: the presence or absence of light, light or dark coloration of the inanimate object and the human body, but in addition to color express other semantic signs associated with color symbolically or through various associations, which are often obscured. There are differences between the Russian and Slovak languages in the range of semantic features expressed by the mentioned lexemes, as well as in the use of these colour names in multiword names and phraseology. The aim of the paper is not only to give a basic overview of frequent multi-word names and phraseology with the two colour names, but also to outline the contrasts that these multi-word names of phraseological and non-phraseological nature create in Russian and Slovak, as well as the asymmetries that exist between the compared colour names in both languages.

Keywords: colour names *white* and *black*, idioms, phraseology, comparison, Russian-Slovak equivalents, complete and partial equivalence in meaning.

Abstrakt

Ruské kolorizmy *белый* a *чёрный*, v slovenčine *biely* a *čierny* pomenúvajú najstarší farebný protiklad, ktorý v jazyku existuje: prítomnosť alebo neprítomnosť svetla, svetlé alebo tmavé zafarbenie neživého objektu a ľudského tela a pod. Okrem farebnosti však vyjadrujú i ďalšie sémantické príznaky, ktoré sú spojené s farbou symbolicky alebo prostredníctvom rôznych asociácií, ktoré sú na prvý pohľad často zastreté. Medzi ruským a slovenským jazykom existujú rozdiely v rozsahu sémantických príznakov, ktoré spomínané lexémy vyjadrujú, i v použití týchto chromatizmov vo viacslovných pomenovaniach i frazeologizmoch. Cieľom štúdie je poskytnúť prehľad frekventovaných viacslovných pomenovaní a frazeologizmov, ktoré obsahujú oba kolorizmy, načrtnúť protiklady, do ktorých tieto viacslovné pomenovania frazeologického i nefrazeologického charakteru v ruštine a v slovenčine vstupujú, a tiež asymetrie, ktoré medzi použitím jednotlivých kolorizmov v oboch jazykoch existujú.

Kľúčové slová: kolorizmus biely a čierny, viacslovné pomenovanie, frazeologizmus, porovnanie, rusko-slovenské ekvivalenty, úplná a čiastočná ekvivalencia významu.

Úvod

Pomenovania pre bielu a čiernu farbu majú v rámci názvov farieb osobitné postavenie. Predovšetkým sa považujú za prvé kolorizmy, ktoré v jazykoch vznikli (Vasilevič 2005, s. 16 – 17), a na rozdiel od iných kolorizmov vyjadrujú významový protiklad svetla a tmy, a preto sú ako jediné z názvov farieb vo vzťahu významovej opozície. Kolorizmy, ktoré pomenúvajú bielu a čiernu farbu, sa vo svojom priamom význame i v mnohých ďalších prenesených významoch tiež podieľajú na tvorbe viacslovných pomenovaní a často sa vyskytujú i vo frazeologizmoch. V ruštine i v slovenčine sa na pomenovanie bielej a čiernej farby využívajú predovšetkým adjektíva, keďže sú vyjadrením kvalitatívnych vlastností objektov, ale sú aj východiskom na tvorenie nových slov.

Ruské kolorizmy *белый* (slov. *biely*) a *чёрный* (slov. *čierny*) sú spomedzi adjektív pomenúvajúcich jednotlivé farby spektra najfrekventovanejšie – napr. v korpuse Aranea sa adjektívum *белый* v milióne lém opakuje 179-krát a adjektívum *чёрный* 159-krát (pre porovnanie frekvencia nasledujúceho najfrekventovanejšieho adjektíva *красный* je 149 výskytov na milión, ďalší najčastejší chromatismus *зеленый* sa v rovnakej vzorke vyskytuje 96-krát). V ruštine tiež existujú adjektíva od nich odvodené: *беловой* s významom čistopisný (od neho ďalej odvodené substantívum *беловик* – čistopis) a *черновой* – hrubý, predbežný (substantívum *черновик* – prvopis). Kolorizmy *белый* a *чёрный* sú tiež východiskom na tvorenie substantív (napr. *белизна*, *чернолесие*) i verb (*белеть*, *чернеть*). Na kvalitatívne hodnotenie deja vyjadreného slovesom sa využívajú adverbiá *по-белому*, *по-чёрному*, *начерно/вчерне*, *бело*, *добела*.

Na porovnanie v slovenských textoch korpusu má adj. *biely* frekvenciu 193 opakovaní na milión lém, adj. *čierny* 178 a až po nich s 80 výskytmi v milióne lém nasleduje adj. *červený*. Podobne ako v ruštine sa adjektíva *biely* a *čierny* využívajú na tvorenie slov odvodením či skladaním (*bieliť*, *dobiela*, *bielohlávk* atď.).

V tomto príspevku sa budeme venovať predovšetkým viacсловným pomenovaniám nefrazeologického i frazeologického charakteru obsahujúcim kolorizmy *белый* a *чёрный* a príslovky *по-белому*, *по-чёрному*, ktoré sú od nich odvodené, v porovnaní s používaním kolorizmov *biely* a *čierny* (a prísloviak *nabielo*, *dobiela*, *načierno*, *dočierna*) v slovenčine. Príklady, ktoré pre ruský a slovenský jazyk uvádzame, sú výsledkom rešerše výkladových i frazeologických slovníkov oboch jazykov a materiálov textových korpusov pre slovenský a ruský jazyk ARANEA, Slovenského národného korpusu a Národného korpusu ruského jazyka (Национальный корпус русского языка).

Viacvýznamovosť kolorizmov pomenúvajúcich bielu a čiernu farbu

Adjektíva *белый* a *чёрный* a od nich odvodené adverbiá *по-белому* a *по-чёрному* sú ako jediné z kolorizmov vnímané ako antonymická dvojica. Ak sa z tejto perspektívy pozrieme na ich lexikálne významy, vidíme, že ako opozitá nevystupujú vo všetkých svojich významoch – predovšetkým kolorizmus *чёрный* vyjadruje množstvom sémantických príznakov, ktoré sa realizujú v prenesených významoch nesúvisiacich s farebnou charakteristikou objektov (porovnaj Tabuľka 1). Vzhľadom na výsledky analýzy výskytu kolorizmu *белый* v textoch korpusu ARANEA, doplnili sme výpočet významov adj. *белый* a *чёрный*, ktoré sa uvádzajú vo výkladových slovníkoch ruského jazyka, i o významy adj. *белый*, ktoré sa vo výkladových slovníkoch samostatne neuvádzajú, pričom viacсловné spojenia, v ktorých sa tento význam realizuje, sa chápu ako frazeologické:

- ✓ (histor. o pôde) vlastnený šľachtou alebo cirkvou, nezdanený,
- ✓ (o dome a miestnosti, v súčasnej ruštine najčastejšie o saune) s ohniskom, ktoré má vývod dymu, s komínom, v tomto význame sa používa i adv. *по-белому*,
- ✓ legálny, v súlade so zákonmi.

V dvoch posledných uvedených významoch forme adj. *белый* konkuruje adverbium *по-белому*. Podobne sme doplnili význam adjektíva *чёрный* nelegálny, protiprávny, nedovolený, ktorý je frekventovaný v hovorovom jazyku. V tomto význame sa tiež často vyskytuje adv. *по-чёрному*.

<i>белый</i>	<i>чёрный</i>
farby snehu, mlieka, kriedy (op. <i>чёрный</i>)	farby sadze, uhlia (op. <i>белый</i>)
veľmi svetlý, bledý, tiež sivovlasý, blízky farbe mlieka farbou kože alebo pleti	tmavý, tmavšej farby ako zvyčajne
mdlý, neintenzívny, bez farby alebo neobyčajne ostrý, oslepujúci	

v ľudovej slovesnosti tiež jasný, svetlý	
v ľudovej kultúre čistý, tiež späť s dobrom, mravne bezúhonný	zast. a hovor. ušpinený, špinavý; zlý, negatívny
človek bielej rasy, beloch, belošký	negat. pohľadovo o človeku s tmavou farbou kože
po revolúcii r. 1918 v Rusku namierený proti sovietskej moci, kontrarevolučný (ор. <i>красный</i>)	---
---	slúžiaci na pracovné alebo každodenné potreby
---	nekvalifikovaný, nevyžadujúci vysoké majstrovstvo, pomocný, často fyzicky náročný alebo špinavý (o práci)
---	v dorevolučnom Rusku patriaci k nižším nepriviligovaným vrstvám, ľudový
vo vlastníctve šľachty alebo cirkvi (v Rusku XIV. – XVII. stor.); neplatiaci dane	hist. štátny, nie v súkromnom vlastníctve (v Rusku XIV. – XVII. stor.); platiaci dane
---	odb. neopracovaný alebo čiastočne opracovaný, bez úpravy
---	čarodejnicky, bosorácky, spojený so zlými silami
---	pochmúrny, neradostný
---	zlomyseľný, podlý, zákerný
---	ľud. a hovor. v ľudovej slovesnosti zlý duch, čert
s pecou alebo ohniskom, z ktorého je vyvedený komín (tiež adv. <i>по-белому</i>)	histor. bez komína, s otvoreným ohniskom (tiež adv. <i>по-чёрному</i>)
legálny (tiež adv. <i>по-белому</i>)	nelegálny, protiprávny, nedovolený (tiež adv. <i>по-чёрному</i>)
---	len adv. <i>по-чёрному</i> slang. intenzívne, veľa (smútiť, fajčiť a pod.)

Tabuľka 1 Významová pestrosť kolorizmov *белый* a *чёрный* vo vzájomnom porovnaní

Viacslovné pomenovania s kolorizmami pomenúvajúcimi bielu alebo čiernu farbu

Viacslovné pomenovania obsahujúce jeden z kolorizmov *белый* alebo *чёрный*, v slov. *biely* alebo *čierny* vďaka komplementárnosti významov, ktoré vyjadrujú, vytvárajú početné opozičné dvojice v ruštine i v slovenčine. Takéto opozitné dvojice pomenovaní s komponentami *biely* a *čierny* sú v rôznych jazykoch bežné (pre španielsky jazyk porovnaj Spišiaková, Mocková, Smoleňová 2021, s. 29).

Tabuľka 2 poskytuje prehľad viacslovných pomenovaní, ktoré obsahujú kolorizmus *белый* alebo *чёрный* ako atribút k rovnakému substantívu. Sémantické príznaky kolorizmov, ktoré sa v rovnakej alebo veľmi podobnej konštrukcii realizujú, však často nebývajú vo vzťahu opozície, skôr ide o zdanlivú antonymiu, ktorá je dôsledkom realizácie rôznych, často prenesených významov kolorizmov. Opisu vzťahov takýchto zdanlivých opozícií sa budeme venovať na inom mieste, keďže sa netýka len opozície kolorizmov *белый* a *чёрный*.

Do prehľadu v Tabuľke 2 sme nezaradili tie viacslovné pomenovania, ktoré sú súčasťou viacčlenných skupín takýchto pomenovaní analogicky reflektujúcich rôzne farebné

varianty objektov, napr. *čierny – zelený – biely – červený čaj* a teda ich nepovažujeme za skutočne antonymické.

Viacslovné pomenovanie s komponentom <i>белый</i>	Viacslovné pomenovanie s komponentom <i>чёрный</i>
<i>белый хлеб</i> <i>biely chlieb</i>	<i>чёрный хлеб</i> <i>čierny chlieb</i>
<i>белый перец</i> <i>biele korenie</i>	<i>чёрный перец</i> <i>čierne korenie</i>
<i>белая техника</i> <i>biela technika</i> elektrospotrebiče bielej farby, predovšetkým kuchynské	<i>чёрная техника</i> <i>čierna technika</i> elektrotechnické spotrebiče tmavej alebo čiernej farby (televízory, kamery, zvukové prijímače al. prehrávače a pod.)
<i>белая дыра</i> <i>biela diera</i> astronom. hypotetické kozmické teleso vyžarujúce svetlo do okolitého priestoru	<i>чёрная дыра</i> <i>čierna diera</i> astron. objekt vo vesmíre s takou silnou gravitáciou, že z neho nemôže uniknúť ani svetlo; pren. miesto najväčšieho nedostatku, najväčších chýb, miesto, kde sa všetko stráca
<i>белый день</i> <i>biely deň</i> svetlá časť dňa <i>среди бела дня</i> <i>za bieleho dňa</i>	<i>чёрный день</i> <i>čierny deň</i> obdobie zdrvivúceho nešťastia, tragédie pre niekoho <i>на чёрный день (отложить)</i> na horšie časy
<i>белый свет</i> ¹ <i>šíry (boží) svet</i> <i>белый свет</i> ² denné svetlo <i>до белого света</i> do svitania, do rána	<i>изображать в чёрном свете</i> opisovať priveľmi nepriaznivo, pesimisticky
<i>белый флаг</i> <i>biela zástava</i> znak kapitulácie	<i>чёрный флаг</i> symbol anarchizmu <i>čierna zástava</i> smútočná
<i>белый пояс</i> <i>biely opasok</i> opasok v džude a karate pre začiatočníka	<i>чёрный пояс</i> <i>čierny opasok</i> šport. (v džude, v karate) znak najvyššieho stupňa zdatnosti
<i>принц на белом коне</i> <i>princ na bielom koni</i> <i>biely kôň</i> nastrčený človek v nelegálnych obchodoch <i>На белом коне въехать, въезжать (куда).</i> prichádzať, vracat' sa niekam ako víťaz, cítiť sa víťazom	<i>чёрный конь</i> <i>čierny kôň</i> tajný tromf, favorit
<i>белая ворона</i>	<i>чёрный ворон</i>

<i>biela vrana</i> človek, ktorý sa výrazne odlišuje od iných, nepodobný iným ľuďom; zriedkavosť, zvláštnosť	predzvest' smrti
<i>белый материк/континент</i> <i>biely kontinent</i> perifrása pre Antarktídu	<i>чёрный континент</i> <i>čierne kontinent</i> perifrása pre Afriku
<i>белая смерть</i> publ. narkománia alebo narkotiká, lavína, cukor <i>biela smrť</i> smrť zamrznutím v lavíne alebo v snehu; cukor	<i>чёрная смерть</i> <i>čierna smrť</i> publ. (pľúcny) mor
<i>белое золото</i> <i>biele zlato</i> 1. zliatina zlata s paládiom alebo inými kovmi 2. publ. perifrása pre bavlnu, soľ, slonovinu, ale i snehovú pokrývku (v lyžiarskych strediskách), cenný artikel svetlej až bielej farby	<i>чёрное золото</i> <i>čierne zlato</i> 1. zliatina zlata s paládiom alebo inými kovmi 2. publ. perifrása pre uhlie, ropu
<i>белая магия</i> <i>biela mágia</i> čarovanie s pomocou nebeských síl, využívanie nadprirodzených síl na dobré účely, liečenie, pomoc a ochranu	<i>чёрная магия</i> <i>čierna mágia</i> využívanie, uskutočňovanie magických postupov na zlé ciele alebo na ovplyvňovanie udalostí v prospech vykonávateľa či objednávateľa
<i>белая зависть</i> hovor. pocit radosti, vyvolaný úspechmi iného človeka	<i>чёрная зависть</i> <i>čierna závisť</i> hovor. negat. o želaní vlastniť niečo, čo má niekto iný, sprevádzaný zlobou, mrzutosťou, hnevom
<i>белая изба/баня</i> dedinský dom alebo sauna s vyvedeným komínom	<i>чёрная изба/баня</i> s otvoreným ohniskom, ktoré nemá komín
<i>белый список</i> <i>biela listina, biely zoznam</i> zoznam povolených kontaktov v telefóne/e- maile, zoznam odporúčaných organizácií, webových stránok a pod.	<i>чёрный список</i> <i>čierna listina</i> a) zoznam nevyhovujúcich, nebezpečných ľudí b) zoznam zakázaných vecí
<i>белый рыцарь</i> <i>biely rytier/jazdec</i> ekon. investor naklonený firme	<i>чёрный рыцарь</i> <i>čierne rytier/jazdec</i> v ekon. obchodná spoločnosť, ktorá ponuka na prevzatie inej obchodnej spoločnosti je neprijateľná
<i>белые деньги</i> hovor. legálny príjem	<i>чёрный нал</i> slang. nelegálna hotovosť vo firme
<i>белая экономика</i> legálna	<i>чёрная экономика</i> nelegálna
<i>белая зарплата</i> oficiálny, zdanený plat	<i>чёрная зарплата</i> plat bez zmluvy, nezdanený príjem

<i>белые пятна</i> <i>biele miesta</i> 1. nepreskúmané alebo málo preskúmané kraje 2. nepreskúmané otázky, na ktoré treba nájsť odpovede, nevyriešené problémy	<i>чёрное пятно на совести</i> poškvrna na svedomí
<i>белая кость</i> človek urodzeného pôvodu, syn. <i>голубая кровь</i>	<i>чёрная кость</i> človek neurodzeného pôvodu, nešľachtic
<i>белая книга</i> <i>biela kniha</i> dokument zdôvodňujúci stanovisko štátu k závažným otázkam	<i>чёрная книга</i> kniha zaklínadiel zameraných na poškodenie človeku, pomocou ktorých sa dá vykonávať čierna mágia <i>čierna kniha</i> kniha vyhynutých zvierat
<i>белый священник</i> pravoslávny duchovný, ktorý nezložil sľub čistoty	<i>чёрный священник</i> pravoslávny duchovný, ktorý zložil sľub čistoty
<i>белое духовенство</i> pravoslávni duchovní, ktoré nezložili sľub čistoty a žijú v manželskom zväzku	<i>чёрное духовенство</i> pravoslávni duchovní, ktorý zložili sľub čistoty a nemajú rodinu
<i>белые земли</i> hist. v minulosti zeme patriace cirkvi alebo šľachte oslobodené od daní	<i>чёрные земли</i> pôda, ktorá patrila slobodným sedliakom alebo mestskému obyvateľstvu v Rusku
<i>топить (печь, баню) по-белому</i> kúriť v peci, v saune tak, že dym vychádza komínom von z miestnosti	<i>топить по-чёрному</i> kúriť v peci alebo ohnisku bez komína, dym sa odvetráva cez okná
<i>работать по-белому</i> hovor. pracovať legálne	<i>работать по-чёрному</i> hovor. pracovať bez zmluvy, ilegálne
<i>беловой</i> prepísaný načisto, bez opráv a machúl	<i>черновой</i> 1. nedopísaný alebo pripravený nahrubo, predbežne; slúžiaci na písanie predbežných poznámok 2. pomocný, špinavý (o práci) 3. odb. s vysokým podielom prímiesí
<i>беловик</i> definitívna, konečná verzia, dokončený rukopis	<i>черновик</i> predbežný, nedokončený text alebo rukopis
<i>беловая (белая, чистовая) отделка</i> <i>квартиры</i> dokončený byt	<i>черновая отделка</i> byt bez vybavenia (bez kuchynskej linky, obkladov, dlažby, sanity), holobyť
<i>выбелить</i> expres. vykradnúť	<i>оцветить</i> <i>очернить</i> ohovoriť, oklebetiť

Tabuľka 2 Viacslovné pomenovania s kolorizmami *белый/biely* a *чёрный/čierny*

Ak porovnáme výskyt opozícií s kolorizmami *белый* a *чёрный* v ruštine s výskytom podobných vzťahov medzi viacslovnými pomenovaniami s kolorizmami *biely* a *čierny* v slovenčine, môžeme konštatovať, že nasledujúce dvojice sa vyskytujú v oboch porovnávaných jazykoch:

- rus. *белый – чёрный пояс*, slov. *biely – čierny pás*,
- rus. *белый – чёрный флаг*, slov. *biela – čierna zástava*,
- rus. *белая – чёрная техника*, slov. *biela – čierna technika*,
- rus. *белый – чёрный хлеб*, slov. *biely – čierny chlieb*,
- rus. *белая – чёрная дыра*, v prenesenom význame len *чёрная дыра*, rovnako v slov. *biela – čierna diera*,
- rus. *белая – чёрная магия*, slov. *biela – čierna mágia*,
- rus. *белый – чёрный рыцарь*, slov. *biely – čierny rytier/jazdec*, ekon. termíny,
- rus. *белая – чёрная книга*, slov. *biela – čierna kniha*,
- rus. *белый – чёрный список*, slov. *biela – čierna listina* i *biely – čierny zoznam*¹, tiež napr. *белый – чёрный список* a *biely – čierny zoznam* štátov vytváraný EÚ na základe spolupráce v daňovej oblasti,
- rus. *белая – чёрная ложь*, slov. *biela – čierna lož*².
- perifrázy rus. *белый материк/континент – чёрный континент*, slov. *biely – čierny kontinent*,
- perifrázy rus. *белая – чёрная смерть*, slov. *biela – čierna smrť*.

Ako vidno z príkladov, v oboch jazykoch existujú pomenovania, v ktorých sa uplatňujú porovnané kolorizmy vo význame farebných atribútov objektov (*белый – чёрный пояс/biely – čierny pás*, *белая – чёрная техника/biela – čierna technika*) alebo môže ísť o opozíciu svetlého a tmavého sfarbenia objektu (*белый – чёрный хлеб/biely – čierny chlieb*) či o protiklad prítomnosti alebo absencie svetla (*белая – чёрная дыра/ biela – čierna diera*). Ďalšie opozície vyplývajú z využitia niektorého z prenesených významov porovnávaných kolorizmov nesúvisiacich s farbou či svetlom, napr. *белая магия/biela mágia* a *чёрная магия/čierna mágia*.

Zaujímavé antonymické dvojice vznikajú, ak jeden z kolorizmov (zvyčajne ten, ktorý pomenúva vo svojom základnom význame čiernu farbu objektu) vyjadruje sémantický príznak preňho typický a antonymické pomenovanie obsahujúce druhý kolorizmus (väčšinou pomenujúci bielu farbu) je vytvorené analogicky, napr. *белая ложь/biela lož* ako opozícia k zvyčajnejšiemu *чёрная ложь/čierna lož*, *белый список/biela listina (zoznam)* ako protiklad k *чёрный список/čierna listina*, *чёрная зависть/čierna závisť* (spojená s hnevom, deštruktívna, v slov. silná) aj *белая зависть* (len v ruštine ako pocit radosti z úspechu iného človeka). Vznik takýchto opozícií podporuje ich výskyt v medzinárodnom pojmosloví vychádzajúcom z anglických termínov, okrem *čiernej/bielej listiny* napr. i *белый рыцарь/biely rytier (jazdec)* a *чёрный рыцарь/čierny rytier (jazdec)* v ekonomickej terminológii. Len v ruštine sa vyskytujú nasledujúce antonymické dvojice:

- *белая – чёрная зависть*, v slov. *závisť v dobrom – čierna závisť*,
- *белая – чёрная зарплата*, v slov. *oficiálna výplata – výplata do vrečka*,
- *белые деньги – чёрный нал* (hovor. a slang.) v slov. *priznané/oficiálne peniaze – nelegálna hotovosť*,
- *белая – чёрная изба*, v slov. len opisne dom s komínom – bez komína,
- *топить (печь, баню) по-белому – топить по-чёрному*, v slov. len opisne kúriť v dome (saune) s komínom – v dome s otvoreným ohniskom,
- *белая – чёрная кость*, v slov. jednoduchí/obyčajní ľudia – urodzení ľudia, *modrá krv*,

¹ v slov. sa *biely zoznam/biela listina* používa v súvislosti s najnovšími technológiami – zoznam odporúčaných alebo preverených firiem na internete, povolených adries v mobilnom telefóne

² výkladový slovník slovenského jazyka takéto pomenovanie neuvádza, vyskytuje sa však v slovenských textoch publikovaných na internete, ako dokumentuje napr. korpus ARANEA

- *белые – чёрные земли* (*белые земли* – patriace privilegovaným vrstvám, šľachte alebo duchovenstvu; *чёрные земли* – patriace obyvateľom bez privilégií a podliehajúce zdaneniu, daňovej povinnosti), v tomto kontexte *чёрная сотня* – histor. obyvatelia miest bez privilégií, kupci a remeselníci platiaci dane; potom tiež *чёрная подать/дань* – čierna daň, ktorú títo obyvatelia platili,
- *белый – чёрный священник*, *белое – чёрное духовенство*, v slov. opisne duchovný s rodinou – mních,
- *работать по-белому – работать по-чёрному*, v slov. pracovať legálne/oficiálne - *pracovať načierno*).

V antonymických dvojiciach uvedených v tejto skupine sú kolorizmy *белый* a *чёрный* využité najčastejšie vo význame, ktorý primárne nesúvisí s pomenovaním farby objektu podobnej snehu, mlieku alebo prítomnosti svetla či naopak tmavého sfarbenia (farby sadze, uhlia) resp. neprítomnosti svetla. Ide o prenesené významy v opozícii legálny – ilegálny (v slovenčine len *čierny*), dobrý – zlý (v slovenčine zriedkavejšie), platiaci – neplatiaci dane, patriaci – nepatriaci k privilegovanej vrstve, s vyvedeným komínom – s otvoreným ohniskom. Protiklad *белый – чёрный священник* sa v odbornej lingvistickej literatúre vysvetľuje nasledovne: duchovný, ktorý zložil sľub čistoty, nosí čiernu kutňu na znak toho, že sa vzdal pozemských radostí a čierna farba oblečenia symbolizuje smrť pre svet (porovnaj Zavjalova, 2011, s. 155). Naopak, v prípade, že sa duchovný rozhodne mať rodinu, nosí biele oblečenie, ktoré sa chápe ako vyjadrenie protikladu k mníšskemu životu. Tento protiklad je tiež východiskom pre frazeologizmus *Чёрная ряса не спасет, а белая в грех не введет* (t. j. čierna kutňa nespasí a biela nevedie k hriechu).

Kým v niektorých prípadoch je využitie kolorizmov symetrické a viacslovné pomenovania s takýmto komponentom vstupujú do vzťahu opozície, napr. *чёрная техника/чёрная техника* (= čiernej farby) – *белая техника/белая техника* (= bielej farby), pri využití preneseného významu, či v prípade, že je kolorizmus súčasťou frazeologizmu alebo má viacslovné pomenovanie jedinečný symbolický význam, vznikajú falošné opozitá: *белый континент/белый материк/континент* – *чёрный континент/чёрный континент*, *белый день/белый день* (= svetlá časť dňa) a *чёрный день/чёрный день* (= nevydarený, zlý deň alebo obdobie), *белая заставка/белый флаг* (symbol prímeria) a *чёрная заставка/чёрный флаг* (v slov. symbol smútku alebo v rus. jazyku anarchistický symbol). Ďalšie frazeologizmy, ktoré sú v ruštine a v slovenčine len v zdanlivej opozícii a netvorí antonymické páry:

- *белая смерть* (perifrása, soľ, cukor a pod. i narkománia) – *чёрная смерть* (mor),
- *белый конь* vo frazeologizme *войти в город на белом коне, принц на белом коне* ako súčasť obrazu víťaza alebo mužského ideálu – *чёрный конь*, tajný favorit, (*čierny kôň* v slov.); frazeologizmus *белый кôň* vo význame nastrčený človek vo firme, v biznise sa vyskytuje len v slovenčine (tiež *bilý kôň* v češtine).

V ruskom jazyku sa vyskytujú i ďalšie zdanlivé antonymické pomenovania, medzi ktorými neexistuje reálny vzťah opozície:

- *белое пятно/белые пятна* nezmapované, nepreskúmané miesta, v slov. *biele miesta* – *чёрное пятно* (*на совести, характере*) na charaktere, na svedomí, v slov. *škvŕna, poškvŕna*,
- *белая работа*, hovor. oficiálna, legálna – *чёрная работа*: ťažká, nekvalifikovaná (v slov. *čierna práca* = špinavá).

Vyššie uvedené porovnania potvrdzujú, že sémantické protiklady realizované prostredníctvom opozície čierny – biely: *tmavý, zlý, nebezpečný* = *čierny* oproti *svetlý, dobrý, priateľský* = *biely* sú v ruštine doplnené o protiklad *неlegальный* oproti *legальный, законный*, napr. *чёрная зарплата* v porovnaní s (hovorovými a zriedkavejšími) *белая зарплата*.

Najčastejšie sa v tomto význame v hovorovom jazyku vyskytujú adverbialné *formy по-белому, по-чёрному: работать по-белому, зарабатывать по-белому, регистрировать по-белому, бизнес по-белому – работать по-чёрному, инвестировать по-чёрному, выплачивать (зарплату) по-чёрному*. Adverbium *по-чёрному* v slangu vyjadruje i význam veľmi silno, s vysokou intenzitou – *зрустить, испугаться, нить, избить по-чёрному*. Len v slovenčine sa možno stretnúť s pomenovaniami nadprirodzených bytostí:

- *biela pani* ‘duch ženy zo šľachtického rodu zjavujúci sa na hradoch a zámkoch’ – *čierna pani*, perifráza pre smrť.

Do farebnej opozície *biely/белый* a *čierny/чёрный* vstupuje i tretí farebný prvok – *серый/сивý* ako medzistupeň medzi oboma farebnými pólmi – a kolorizmus *сивý/серый* sa využíva aj v združených pomenovaniach s významom neoficiálny, tieňový, skrytý či čiastočne ilegálny: v ekon. slovníku *серый рынок, серая экономика*, podobne v slovenčine *sivá ekonomika*.

Obraz čierno-bieleho chápania reality je zvyčajne spojený so stotožnením kolorizmu *чёрный* s negatívnym a kolorizmus *белый* s pozitívnym pólom hodnotenia javov. Viacslovných pomenovaní a frazeologizmov v ruskom i v slovenskom jazyku, ktoré tejto schéme nezodpovedajú, nie je veľa:

- v ruštine i v slovenčine perifráza *белый яд* – *biely jed*, použitie kolorizmu je spojené so svetlou farbou látky, ide o bielu múku, ryžu i cukor;
- perifráza *белая смерть* v ruštine pomenúva narkomániu alebo narkotiká (posledné tiež *белая отравка*), lavínu či cukor, v slov. je *biela smrť* úmrtie zapríčinené zamrznutím alebo predávkovaním;
- perifráza *белая мафия*, v publicistike vatikánska bezpečnostná organizácia s ilegálnymi praktikami; v slov. zdravotnícka mafia;
- *белый негр* v ruštine pomenúva belocha pracujúceho ťažko alebo v neľudských podmienkach, oproti frazeologizmu *как белый человек/белые люди*, teda v slušných podmienkach, dôstojne;
- len v ruštine hovor. *белые ручки, белоручка* o človeku, ktorý sa vyhýba práci, tiež *белые ручки чужие труды любят*;
- len v ruštine hovor. iron. *белый и пушистый* s významom korešpondujúcim so slov. iron. *pevniatko*;
- v ruštine frazeologizmus *доводить до белого каления*, doviest’ do zúrivosti/varu, do najvyššieho štádia rozčúlenia, variant tiež *раскалить добела*;
- len v slovenčine *biely kôň* (tiež české *bílý kůň*), nastrčený fingovaný predstaviteľ firmy;
- len v slov. hovor. *vybieliť* – vykradnúť účet, obchod
- v rus. i v slov. jazyku histor. *белый террор* – teror Bielej armády (oproti *красный террор*, teror Červenej armády počas občianskej vojny v Rusku 1917 – 1923).

Negatívnu konotáciu v spojeniach s kolorizmom *белый* v ruštine pociťuje N. A. Zavjalova i v nasledujúcich viacslovných pomenovaniach a frazeologizmoch (pozri Zavjalova 2011, s. 131):

- *белая кость* oproti *чёрная кость* – vyjadrenie protikladu medzi urodzeným a neurodzeným pôvodom ľuďi;
- *шито белыми нитками* – niečo nešikovne urobené alebo neumelo skryté;
- *сказка про белого бычка* – hrubá, bezočivá lož.

I keď slov. i ruské *biela vrana* – *белая ворона* sa v slovníkoch hodnotí ako zriedkavý jav, zvláštnosť, v slovenčine sa týmto pomenovaním označuje človek, ktorý sa odlišuje od okolia a zároveň ho hodnotíme pozitívne, v slov. tiež existuje ocenenie *biela vrana* pre ľuďi, ktorí konali čestne, zásadovo, napriek negatívnym dôsledkom. Do veľkej miery ako

opozitum k *bielej vrane* vystupuje slovenské viacslovné pomenovanie *čierna ovca* (rus. ekvivalent *паршивая овца*), ktoré pomenúva člena kolektívu (rodiny), ktorý sa správa odlišne, nezdieľa spoločné hodnoty a z hľadiska komunity je hodnotený negatívne.

Zaujímavým vývinom prešlo ruské pomenovanie *чёрная сотня*. Historicky je *чёрная (посадская) сотня* názov pre cechové organizácie remeselníkov a kupcov, teda tej časti obyvateľstva, ktorá nemala žiadne výhody a musela platiť všeobecnú daň, odtiaľ tiež *чёрная дань/подать*, daň, ktorú títo obyvatelia platili (porovnaj napr. Kuznecov). Komponent *чёрный* teda v tomto prípade znamenal podliehajúci daňovej povinnosti, bez výsad, privilégií, podobne *чёрные земли, чёрные крестьяне* (oproti *белый*: napr. *белые земли, белые крестьяне* – patriaci cirkvi alebo šľachte, ktorí neplatili dane). Až použitie názvu *чёрная сотня* pre krajne reakčné monarchistické hnutie v rokoch 1905 – 1917 nasmerované proti revolučnému hnutiu v Rusku získalo v 20. storočí zreteľnú negatívnu konotáciu, ktorá je zachytená v slovníku súčasnej ruštiny.

Viacslovné pomenovania s oboma kolorizmami

V ruskom jazyku pomerne sú časté frazeologizmy s oboma kolorizmami. Do opozície sa v nich stavia nielen farba objektov, ale i jeho pozitívne/negatívne hodnotenie (užitočný, zmysluplný verzus prázdny, povrchný), ktoré je často v protiklade k vonkajšej charakteristike, výzoru ľudí alebo objektov (*белый* – pekný a príťažlivý, *чёрный* – špinavý, nepríťažlivý až odpudivý). V princípe nejde o protiklad vlastností, ale o konštatovanie rozdielu medzi očakávaniami a realitou, u ľudí aj rozpor medzi ich výzorom a charakterom.

V ruskom folklóre sa v ľudových rozprávkach vyskytujú ustálené zvraty, začiatkové formuly, v ktorých sa tiež stretávame s kolorizmami *белый* alebo *чёрный*. V slovenskom folklóre sa podobné zvraty nevyskytujú.

ruský frazeologizmus s názvami bielej a čiernej farby	slovenský ekvivalent
<i>чёрным по белому (написано/сказано)</i> zreteľné a jasné (o texte i o slovnom vyjadrení)	<i>mať/dať čierne na bielom</i> , v slov. len o napísanom texte; formálna a významová ekvivalencia
<i>принимать белое за чёрное</i> vidieť veci v úplnom v protiklade s realitou	<i>robiť z čierneho biele, z bieleho čierne</i>
<i>выдавать чёрное за белое (белое за чёрное)</i> zámerne veci prekrúcať, pokladať zlé za dobré a naopak	<i>vydávať čierne za biele</i>
<i>называть/видеть чёрное белым (и белое чёрным)</i> zámerne veci prekrúcať, pokladať zlé za dobré a naopak	<i>robiť z bieleho čierne, z čierneho biele</i>
<i>Чёрного кобеля не отмоешь добела.</i> zlé sa nezmení na dobré	<i>Nebude zo psa slanina, ani z vlka baranina.</i>
<i>Говорит бело, а делает чёрно.</i> o rozpore medzi slovami a skutkami, o pokrytectve;	<i>Vodu káže, víno pije.</i>
<i>Работа чёрна, да денежка бела.</i> o hodnote práce, ťažká práca prináša odmenu	<i>Bez práce nie sú koláče.</i>
<i>Бела береза, да деготь черен.</i> o dobrom úmysle	bez ekvivalencie
<i>Бел снег, да ногами топчут, черен мак, да люди едят.</i> čo je krásne, často nie je užitočné	bez ekvivalencie

<i>Бел снег, да по нем собака бежит, чёрна земля, да хлеб родит.</i> čo je krásne, často nie je užitočné	bez ekvivalencie
<i>Рубашка беленькая, да душа чёрненька.</i> o protiklade pekného zovňajšku a zlého charakteru človeka	<i>Nie je všetko zlato, čo sa blyští.</i>
<i>Личиком беленок, а душою чёрнешек.</i> o protiklade pekného zovňajšku a zlého charakteru človeka	<i>vlk v ovčom rúchu</i>
<i>Рубаха чёрна, да совесть бела. jednoduchý человек, але statočný</i>	<i>Nízka chalupa, žiadna potupa.</i>
<i>Чёрная рыса не спасет, а белая в грех не введет.</i> o hriechu a počestnosti	bez ekvivalencie
<i>Бела овца, чёрна (сера) овца, а все один овечий дух.</i> o rozmanitosti a podobnosti	bez ekvivalencie
<i>Одна овца чёрная портит стадо белых овец.</i> zlý príklad sa šíri rýchlo	<i>Jedna prašivá ovca celé stádo nakazí.</i>
<i>Земля бела, семена чёрны: пятеро пашут, двое блюдут, один управляет (человек пишущий).</i>	napísaný text
<i>Чёрна корова, да бело молочко.</i> nesúlada medzi nepríťažlivým zovňajškom a bohatým vnútorným obsahom	bez ekvivalencie
<i>Бело – белó, чёрно – чёрно́</i> podstata javu je nemenná	bez ekvivalencie
<i>Полюби-ка нас вчёрне, а в беле-то (вкрасне) и всяк полюбит.</i> priazeň v zlých časoch sa cení najviac	bez ekvivalencie
<i>Белое венчалное, чёрное – печальное.</i> biela farba svadobná, čierna pohrebná	bez ekvivalencie

Tabuľka 3 Viacslovné pomenovania frazeologického charakteru obsahujúce kolorizmy *белый* a *чёрный*.

Z hľadiska slovtvorby je zaujímavý fakt, že adverbium *по-чёрному* sa v hovorovom jazyku vo viacslovných pomenovaniach vyskytuje vo význame nelegálne – *работать по-чёрному* alebo v slangu vo význame silno, intenzívne, resp. veľa: *скупать по-чёрному, пить по чёрному*; zatiaľ čo adverbium *вчёрне* (synonymum *начёрно*) je súčasťou frazeologizmov: *Полюби-ка нас вчёрне, а в беле-то (вкрасне) и всяк полюбит*.

V slovenčine voľné spojenia s adverbium *bielo*, *nabielo* alebo *dobiela* vyjadrujú len stav prítomnosti tohto farebného odtienka v rámci charakteristiky objektu či proces jeho získavania či pridávania. V prípade čiernej farby existuje i prenesený význam *načierno* (= nelegálne) kúpiť/predať, postaviť, cestovať a pod.

Pri uvažovaní o jazykovej interpretácii farby v ruštine a v slovenčine vidíme, ako použitím kolorizmu v prenesenom význame vzniká prienik kontextu jazykového stvárnenia tradičných a súčasných symbolov a kultúrnej tradície. Vytváranie farebnej škály pre konkrétny jazykový obsah (napr. použitie škály *чёрный – сивý – белый* v prenesenom význame) môže prostredníctvom výpožičiek kopírovať externý jazykový kód, musí však tiež

korešpondovať s prijímajúcim jazykom, v ktorom sa konfrontuje s existujúcimi vzťahmi lexikálnych jednotiek. Zatiaľ čo v ruštine – i v historickom kontexte – opozícia *белый – чёрный* realizuje i protiklad *dobrý – zlý*, v slovenčine takýto protiklad kolorizmu *biely a čierny* vyjadrujú len ako komponenty frazeologizmov, pričom protiklad legálny – ilegálny napriek jeho priezračnosti tieto kolorizmy vyjadrujú napr. vo výpožičkách z anglického jazyka a adj. *biely* túto sému vo svojom význame nerealizuje.

Takto je možné vysvetliť disproporcie medzi slovenčinou a ruštinou ako medzi príbuznými jazykmi s podobnými konotáciami kolorizmov, ale s rozdielnou realizáciou ich obraznosti v prenesených významoch: ruština vo svojom hovorovom variante a v slangu ochotnejšie prijíma opozíciu *белый – чёрный* ako protiklad legálny – ilegálny, v slovenčine je z tejto škály prakticky realizovateľný len negatívny pól, a to dokonca v širšom rozsahu než v ruštine (bez ruského ekvivalentu s komponentom *чёрный* sú v ruštine slov. pomenovania *čierny pasažier, čierny tovar, čierna skládka* a pod.). Protipól vyjadrený pomocou kolorizmu *biely* v jazyku absentuje a kolorizmus *sivý* vo význame prechodného prvku s rovnováhou protikladu kopíruje vzor anglického jazyka len v obmedzenom rozsahu (*sivá ekonomika, sivý rytier/jazdec*).

Ako konštatuje Ološtiak (2018, s. 334): „Obrovská masa pomenovacích jednotiek musí byť navzájom rozlične usúvzťažnená, pretože človek pomenúva, poznáva a zapamätáva si vo vzťahoch. Z tohto dôvodu sú systemizačnosť a relačnosť nevyhnutnou podmienkou na efektívne fungovanie jazyka.“ Práve odlišnosti existujúcich vzťahov lexikálnych jednotiek pomenujúcich predovšetkým bielu farbu v synchronii i v diachrónii považujeme za dôvod, prečo v hovorovom ruskom jazyku je využiteľnosť opozície *белый – чёрный* oveľa širšia než v slovenčine.

Záver

Vzťah kolorizmov pomenujúcich bielu a čiernu farbu v ruskom i v slovenskom jazyku je v mnohých ohľadoch chápaný ako antonymický. Okrem protikladu svetlý a tmavý sú kolorizmy *белый* a *чёрный* (v slov. *biely* a *čierny*) v oboch jazykoch tiež v určitých kontextoch schopné vyjadriť v rámci svojej viacvýznamovosti protiklad dobro a zlo.

V ruskom i v slovenskom jazyku sa vo viacсловných pomenovaniach a frazeologizmoch neuplatňuje len základný význam adj. *белый* a *чёрный* a slov odvođených od týchto pomenovaní, ktorý sa vzťahuje na farbu objektu, ale i prenesené významy týchto lexém. Ich použitie v prenesenom význame je často asymetrické. Napríklad v oboch jazykoch sa realizuje význam kolorizmu *белый* svetlý (*белые ночи – biele noci*), prázdny, nezaplnený (*белые места/пятна – biele miesta*), pozitívny hodnotený (*белый рыцар – biely rytier, белый список – v slov. zriedkavo biely zoznam/listina*), ale len v ruštine napr. význam privilegovaný, urodzený (*белая кость, белые земли, iron. белые ручки*); ďalej čistý, nezadymený (*белая изба*); legálny (*белая зарплата, белые деньги*) a nevinný *белый и пушистый* – iron. neviniatko, nevinu predstierajúci človek.

Pri porovnaní kolorizmu *чёрный* v ruštine a *čierny* v slovenčine je rozdiel ešte väčší, niektoré z jeho prenesených významov v ruštine nemajú paralelu v slovenskom jazyku, napr. slúžiaci na pracovné alebo každodenné potreby – *чёрный ход*, nekvalifikovaný, nevyžadujúci vysoké majstrovstvo, pomocný, často fyzicky náročný alebo špinavý (o práci, *чёрная работа*), nepracovaný alebo čiastočne opracovaný, bez úpravy – *чёрный винт*, patriaci k nižším nepriviligovaným vrstvám, ľudový (o obyvateľstve, *чёрная служанка*), platiaci dane (o obyvateľstve), bez komína, s otvoreným ohniskom (o miestnosti a dome, *чёрная баня*).

V ruštine kolorizmus *чёрный/čierny* môže v rôznych kontextoch vyjadrovať viac významov než kolorizmus *белый/biely*, preto je prirodzené, že pre niektoré z významov, a to: pochmúrny neradostný (napr. o myšlienkach), nepracovaný alebo čiastočne opracovaný (materiáli, surovine), a pre pomenovanie zlého ducha, čerta (len v ruštine) v porovnávaných

jazykoch neexistuje opozícia s použitím kolorizmu *белый/biely*. Naopak, pomenovania *белая магия – biela mágia* a *белая ложь – biela lož* dokumentujú, že v oboch jazykoch kolorizmus *белый/biely* má potenciál vyjadriť opozíciu k adj. *чёрный/čierny* vo význame čarodajnícky, spojený so zlými silami a zlomyseľný, podlý, zákerný.

Vzťahy s inými kolorizmami, do ktorých adj. *белый* a *чёрный* vstupujú v rámci použitia v ustálených slovných spojeniach a frazeologizmoch, samozrejme nie sú obmedzené len na ich vzájomný protiklad. Najčastejšie sa *белый* a/alebo *чёрный* vyskytujú vo viacslovných pomenovaniach spolu so sivou (*серый*) alebo červenou farbou (*красный*), napr. pri opise zovňajška je vo folklóre spojenie bielej a červenej časté, zatiaľ čo protiklad bielej a čiernej farby skôr vypovedá o rozpore medzi výzorom a charakterom človeka.

Zoznam citovanej literatúry

OLOŠTIAK, M. 2018. Jazyk a lexikálna zásoba ako odraz potrieb človeka a ľudskej spoločnosti. In: *Jazykovedný časopis*, roč. 69, č. 3, s. 327 – 339.

SPIŠIAKOVÁ, M., MOCKOVÁ, N., SMOLEŇOVÁ, E. 2021. *Chromatické pomenovania s bielou a čiernou farbou v španielčine a taliančine na pozadí slovenčiny*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálnych štúdií.

VASILEVIČ, A. P. a kol., 2007. *Etimologija cvetonaimenovanij kak zerkalo nacional'no-kul'turnogo soznanija (naimenovanija cveta v indoevropskich jazykach: sistemnyj i istoričeskij analiz)*. Moskva: KomKniga, s. 9 – 28. Dostupné na: <http://www.philology.ru/linguistics1/vasilevich-07.htm> [cit 2021-09-15]

ZAVJALOVA, N. A. 2011. *Frazeologičeskije jedinicy s kolorativnym komponentom kak sostavljajuščaja diskursa povsednevnosti Japonii, Velikobritanii i Rossii*. Jekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta.

Slovníkové printové a elektronické zdroje

ARANEA Web Corpora. Webový portál Corpora & Corpus Linguistics Portal. [elektronický zdroj]: <http://unesco.uniba.sk> [cit 2019-04-15]

Boľšoj tolkovyj slovar ruskogo jazyka. Hl. red. KUZNECOV, S. A. Sankt Peterburg, Norunt, 2000

BUZÁSSYOVÁ, K., JAROŠOVÁ, A. 2006. *Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

BUZÁSSYOVÁ, K., JAROŠOVÁ, A. 2011. *Slovník súčasného slovenského jazyka. H – L*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

BYSTROVA, E. A. et al. 2006. *Frazeologičeskij slovar ruskogo jazyka*. Moskva: Izdatel'stvo Astrel'.

JAROŠOVÁ, A. 2015. *Slovník súčasného slovenského jazyka. M – N*. Bratislava: Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.

NOVIKOV, A. B. 2004. *Slovar perifraz ruskogo jazyka*. Moskva: Russkij jazyk Media.

PODLESNYCH, A. 2011. *Ruské idiomy. Russkie frazeologizmy*. Brno: Computer Press.

OŽEGOV, S. I., ŠVEDOVA, N. J. 1992. *Tolkovyj slovar ruskogo jazyka*. Moskva: Az Ltd.

MOKIENKO, V. M., NIKITINA, T. G. 2007. *Boľšoj slovar russkich pogovorok*. Moskva: Olma Media Grupp.

OSIPOV, B. I. (Eds.) 2003. *Slovar sovremennogo russkogo goroda*. Moskva: Russkie slovari, AST, Astrel', Tranzitkniga.

Slovenský národný korpus. Jazykovedný ústav E. Štúra Slovenskej akadémie vied. [elektronický zdroj]: <http://bonito.korpus.sk> [cit 2021-09-15]

Nacional'nyj korpus russkogo jazyka. Dostupné na: <http://www.ruscorpora.ru> [cit 2021-09-15]

Tento príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0107/18 Chromatizmus a jeho konotácie v kontexte slovanských a románskych jazykov.

Kontakt

Mgr. Martina Uličná, PhD.
Ekonomická univerzita v Bratislave
Fakulta aplikovaných jazykov
Katedra románskych a slovanských jazykov
Dolnozemska cesta 1, Bratislava
Slovenská republika
Email: martina.ulicna@euba.sk